

Matarledning mellan Norra stambanan och Robertsfors inför byggandet av Norrbotniabanan

Arkeologisk utredning steg 1 och 2

Bygdeå, Degerfors och Sävar socken, Umeå och Vindelns kommun, Västerbottens län

Anna Engman

RAPPORT – JAMTLI 2020:19
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel. 063 - 15 01 00

© Jamtli 2020

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist

Bilder: Anna Engman

Framsidesbilden föreställer en av de nyfunna boplatsgroparna

Jamtli medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons-licensen CC BY, undantaget Lantmäteriets kartor samt annat upphovsrättsskyddat material.

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Bakgrund.....	2
Syfte	2
Metod och genomförande.....	2
Utredningsområdet.....	3
Utredningens genomförande och resultat.....	3
Steg 1-utredning.....	3
Steg 2-utredning.....	7
Ytterligare utredningar.....	8
Administrativa uppgifter.....	9

Sammanfattning

Trafikverket planerar för en ny kraftledning mellan Robertsfors och Brokberget som ska kraftförsörja nya Norrbottenabanan, sträckan Umeå- Skellefteå. Inför koncessionsansökan beslutade Länsstyrelsen i Västerbotten om en arkeologisk utredning (431-2860-2019) vilken Jamtli genomförde 2019. Efter ytterligare beredning av Trafikverket inkom de till Jamtli med en förfrågan om en komplettering av den arkeologiska utredningen då dragningen av ledningen förändrats något på vissa ställen. Denna komplettering genomfördes som en frivilligutredning (steg 1) utan länsstyrelsebeslut.

De kompletterande områdena som utreddes 2020 var 6 stycken till antal och går under beteckningarna Åkullsjön, Broknäs, Inneråträsk, Lillsävaträsk, Högaliden och Överklinten.

Totalt inom de kompletterande korridorerna registrerades 22 sedan tidigare ej kända lämningar. Av de 22 lämningarna bedömdes 12 vara fornlämningar och 10 övriga kulturhistoriska lämningar. Av fornlämningarna är 5 boplatsgropar i klapper och 7 kolningsanläggningar (kolbottnar efter resmilor). De övriga kulturhistoriska lämningarna är: 6 kolningsanläggningar (kolbottnar efter resmilor), 2 brott/täkt, 1 röjningsröse och 1 kemisk industri (tjärdal).

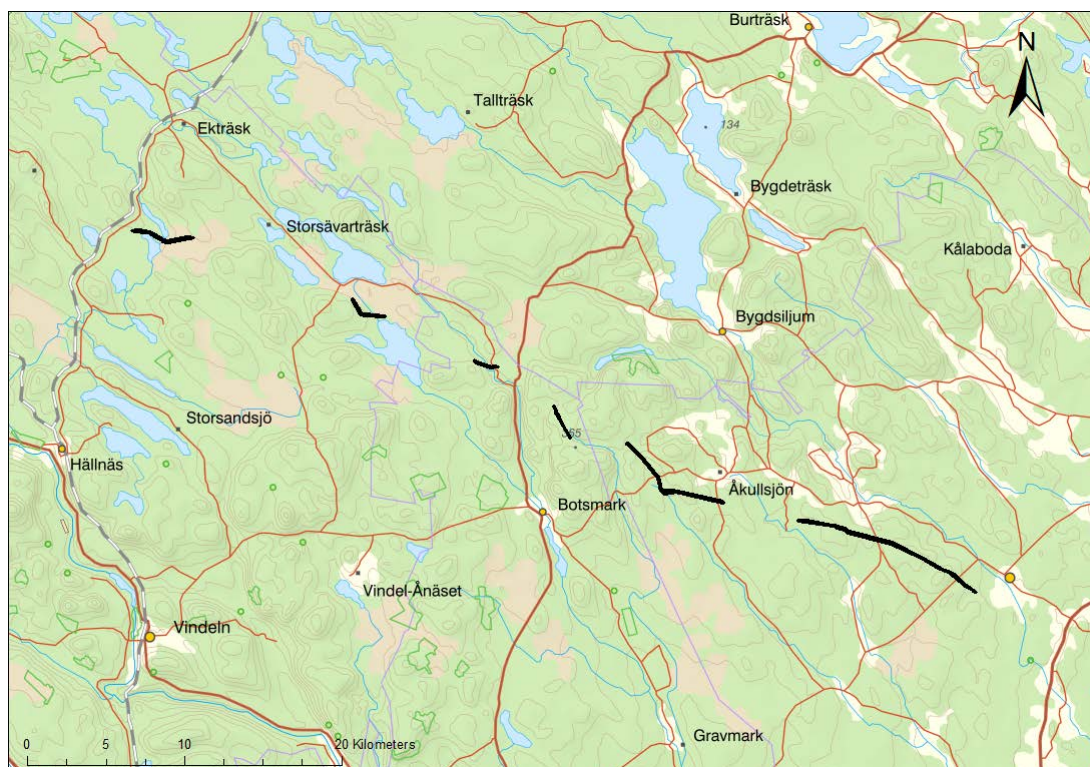
En steg 2-utredning genomfördes vid Inneråträsk, där den planerade kraftledningen korsar Norsån. Detta då det vid utredningen 2019 föreslogs att det skulle göras en steg 2-utredning lite längre norrut där den då planerade ledningen var tänkt att korsa Selet, vid den södra delen av sjön Inner-Åträsket, där det finns fina sandiga och väl-dränerade backar. Detta föranledde att det ändå bedömdes vara motiverat att ta upp några provgropar och titta igenom de markberedningsgropar som finns på några mindre backar och avsatser i närheten till ån även för den nya dragningen. Inga lämningar eller fynd gjordes.

Sammanfattningsvis finns det inga områden som kräver ytterligare utredning och de lämningar som finns är inte ytstora så de bör inte vara något hinder för dragningen av kraftledningen.

Bakgrund

I samband med att Trafikverket planerar för en ny kraftledning mellan Robertsfors och Brokberget för att kunna kraftförsörja delar av byggandet av nya Norrbottenabanan beslutade Länsstyrelsen i Västerbotten 2019 om en arkeologisk utredning (431-2860-2019) vilken Jamtli genomförde. De utredningar som gjordes under 2019 föranledde att Trafikverket inkom till Jamtli med en förfrågan om en komplettering av den arkeologiska utredningen då dragningen av den planerade kraftledningen förändrats något på vissa ställen. Denna komplettering genomfördes som en frivilligutredning (steg 1) utan beslut utifrån Kulturmiljölagen.

Utredningen gjordes av antikvarierna Anna Engman och Karl-Johan Olofsson under perioden 8-18 juni samt 31 augusti 2020.

Figur 1. Översiktskarta med samtliga utredningsområden markerade med svart.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen är att ta reda på om okända forn- och övriga kulturhistoriska lämningar finns inom de angivna korridorerna samt att den antikvariska statusen för dessa ska anges.

Syftet med rapporten är att den ska vara ett fullgott planeringsunderlag där resultaten från utredningen ska kunna användas för att bedöma behovet av eventuella kommande arkeologiska åtgärder eller justeringar av kraftledningen inom korridorerna.

Metod och genomförande

Utredningen (steg 1) genomfördes som en fördjupad inventering och följde de riktlinjer och praxis som utarbetats av Riksantikvarieämbetet vad gäller registrering och bedömning av påträffade lämningar.

Täckningsgraden har legat på 0,25 km²/ fältdag och den totala ytan var 3,3 km² (3,2 mil).

I uppdraget ingick även ett område där en steg 2-utredning genomfördes. Denna genomfördes genom att det på platsen togs upp provgropar i delar av området och att de markberedningsgropar som fanns i den andra delen av området okulär besiktades efter spår av stenåldersmaterial.

Samtliga lämningar inom utredningsområdena skulle snitslas med fornband vilket även har gjorts. Några lämningar var redan snitslade med olika bolags egna kulturmiljöband.

De utredda områdena har tillhandahållits av uppdragsgivaren.

Utredningsområdet

För beskrivning av området se tidigare rapport för utredningen av hela ledningsdragningen: *Matarledning mellan Norra stambanan och Robertsfors inför byggandet av Norrbottniabanan. Arkeologisk utredning steg 1, 2019:15 Jamtlis rapportserie.*

Utredningens genomförande och resultat

Steg 1-utredning

De kompletterande områdena som utreddes 2020 var 6 stycken till antal och går under beteckningarna Åkullsjön, Broknäs, Inneråträsk, Lillsävaträsk, Högliden och Överklinten.

Innan fältarbetet påbörjades har kompletterande arkiv- och kartstudier gjorts utöver det som gjordes inför beslutsutredningen 2019. Laserdata har omarbetats till hillshade/terrängskuggning och analyserats både inför fältarbetet samt i fält. Information från tidigare inventeringar i området har inhämtats, del från Fornsök, men även från Skogsstyrelsens Skog och Historiainventeringar.

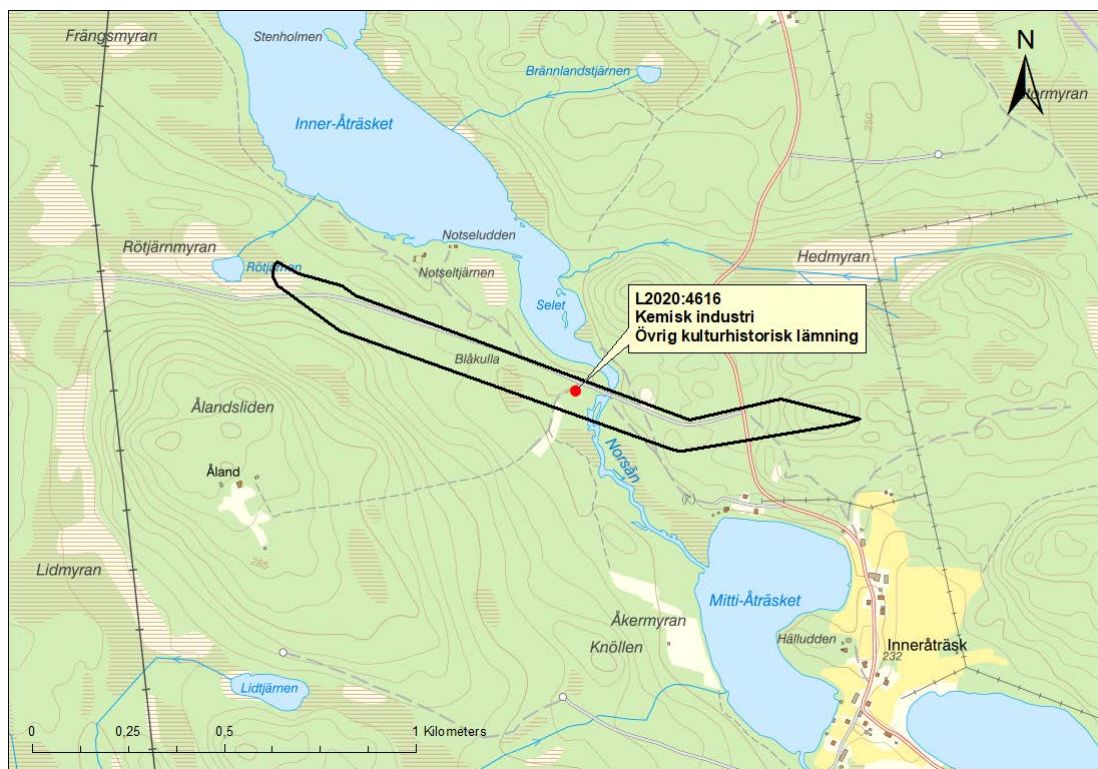
Utredningsområdena har fältinventerats i sin helhet. Områdenas bredd har varierat mellan 50-125 m. Arbetet har anpassats efter topografi, markslag och bedömda fornlämningspotentialer. Fältarbetet har genomförts som en fördjupad fornminnesinventering och följt den praxis som utarbetats av Riksantikvarieämbetet vad gäller bedömning av påträffade lämningar samt registrering.

Totalt inom de kompletterande korridorerna hittades 22 nya lämningar. Det fanns inga sedan tidigare kända lämningar (i KMR (Fornsök) eller Skog och Historia) inom de utredda korridorerna. Inom utredningsområdena Lillsävaträsk och Högliden hittades inga lämningar.

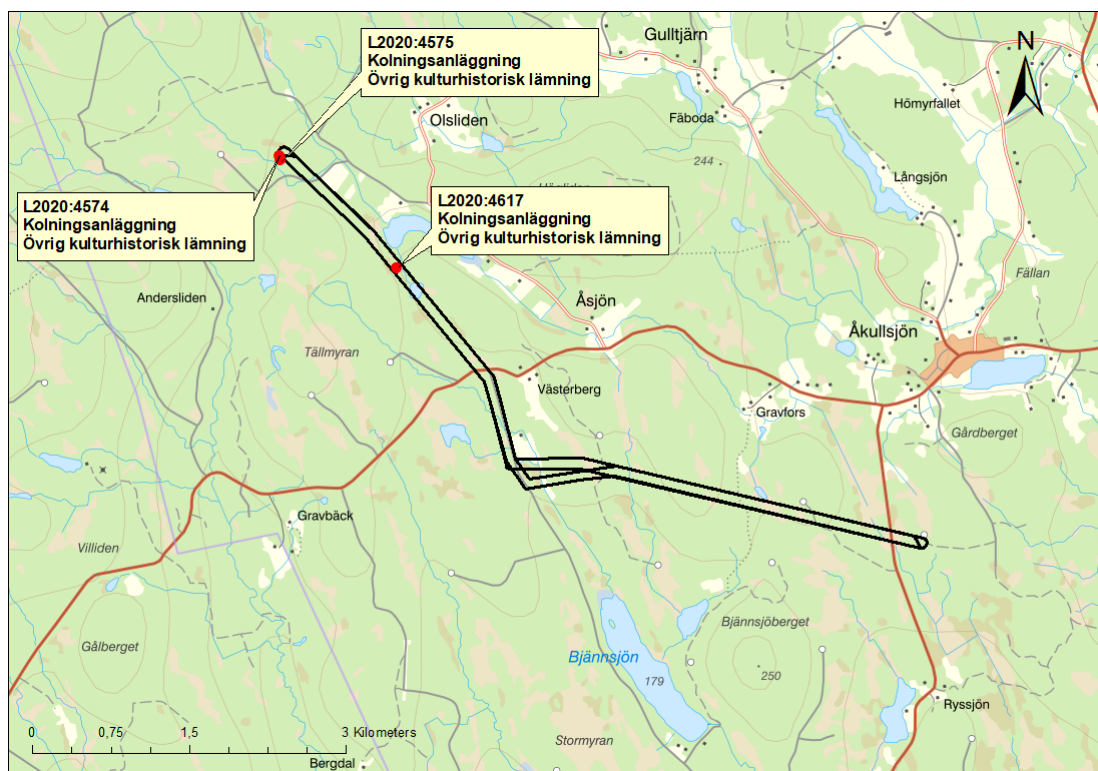
Nedan redovisas alla lämningar som hittades i lämningsnummerordning, för beskrivningar se de enskilda lämningarna i Fornsök, <https://app.raa.se/open/fornsok/>:

Lämnings-nummer	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Terräng och markslag	Höjd över havet
L2020:4573	Kolnings-anläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	Platå i NV-sluttande moränmark, mot myr. Skogsmark, blandskog.	245-250 möh
L2020:4574	Kolnings-anläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	Tämligen flack moränmark. Skogsmark, tallskog.	245-250 möh
L2020:4575	Kolnings-anläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	Tämligen flack moränmark, skogsmark, tallskog.	245-250 möh

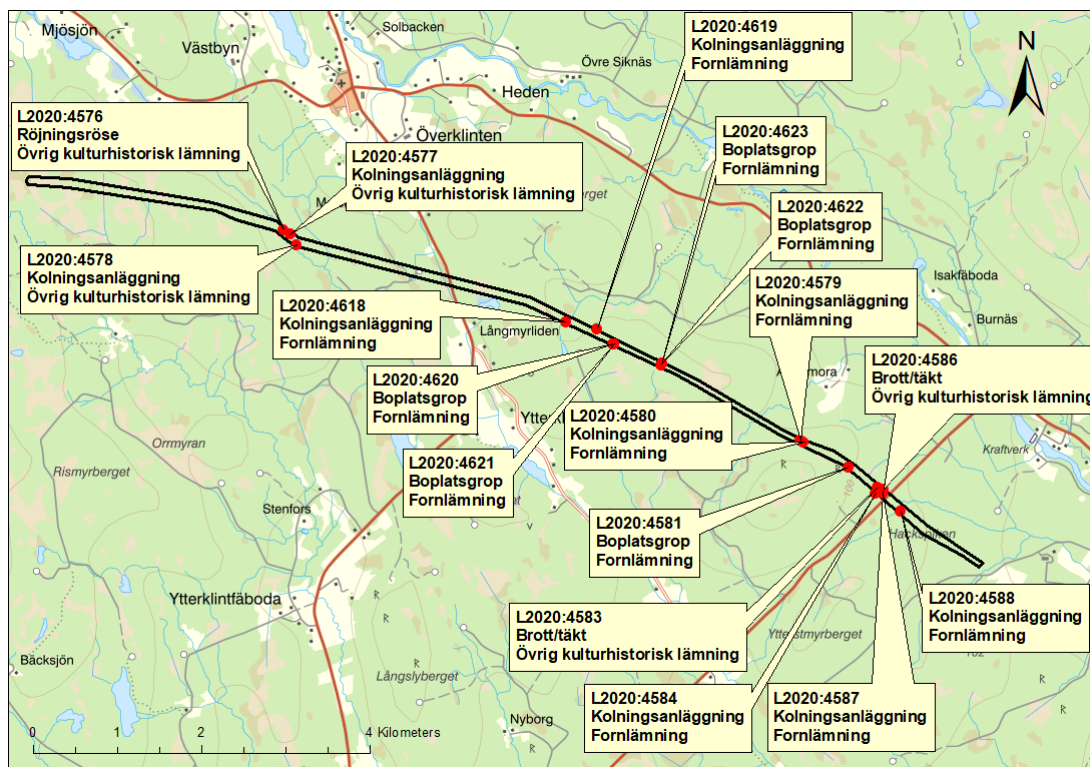
L2020:4576	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	Platå i kuperad morän och sankmark. Skogsmark, barrskog.	125-130 möh
L2020:4577	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	Flack sumpig morän invid SV sluttning mot å. Skogsmark, barrskog.	120-125 möh
L2020:4578	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	Flack sumpig morän invid SV sluttning mot å. Skogsmark, barrskog.	125-130 möh
L2020:4579	Kolningsanläggning	Fornlämning	Svagt N sluttande moränmark nedan N sluttning. Skogsmark, barrskog.	95-100 möh
L2020:4580	Kolningsanläggning	Fornlämning	Avsats i NNV-sluttande moränmark. Skogsmark, barrskog.	90-95 möh
L2020:4581	Boplatsgrop	Fornlämning	Klapperstensfält. Skogsmark, barrskog.	115-120 möh
L2020:4583	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	Blockig moränmark. Skogsmark hygge.	85-90 möh
L2020:4584	Kolningsanläggning	Fornlämning	Svagt SÖ sluttande moränmark. Skogsmark, hygge.	80-85 möh
L2020:4586	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	Flack blockig moränmark, Skogsmark, hygge.	80-85 möh
L2020:4587	Kolningsanläggning	Fornlämning	Tämligen flack moränmark. Skogsmark,hygge,	80-85 möh
L2020:4588	Kolningsanläggning	Fornlämning	Flack sumpmark. Skogsmark, granskog.	65-70 möh
L2020:4616	Kemisk industri	Övrig kulturhistorisk lämning	S-sluttande sandig mark. Skogsmark, hygge.	120-125 möh
L2020:4617	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	Avsats i NÖ-sluttande moränmark. Skogsmark, tallplantering.	120-125 möh
L2020:4618	Kolningsanläggning	Fornlämning	Svagt Ö-sluttande moränmark. Skogsmark, blandskog.	120-125 möh
L2020:4619	Kolningsanläggning	Fornlämning	Svagt NV-sluttande moränmark. Skogsmark, blandskog.	125-130 möh
L2020:4620	Boplatsgrop	Fornlämning	Mindre S-sluttande klapperstensfält. Skogsmark, blandskog.	150-155 möh

Figur 3. Utredningsområde Inneråtrask.

Figur 4. Utredningsområde Åkullsjön.

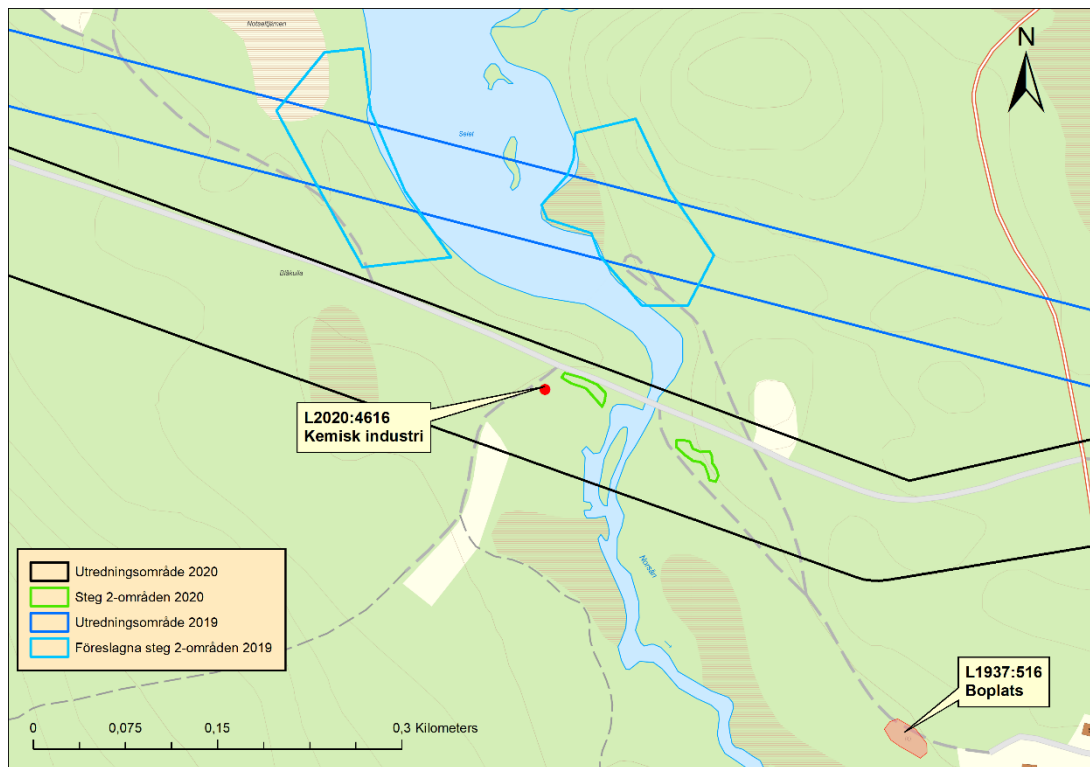

Figur 5. Utredningsområde Överklinten.

Steg 2-utredning

Utredningen som gjordes 2019 pekade ut ett område som krävde ytterligare utredning. Detta område ligger vid Inneråträsk, där den planerade kraftledningen skulle dras över Selet mellan Inner-Åträsket och Mitti-Åträsket. I det området finns fina sandbackar med stora möjligheter till stenålderslämningar då kustlinjen gått i detta område för ca 10 000 år sedan. Det finns även en tidigare känd stenåldersboplats (L1937:516) SÖ om de planerade kraftledningsgatorna.

Då kraftledningen inte kommer att dras över detta område utan flyttas söderut och i stället korsar Norsån finns det inte längre lika fina sandbackar, men den planerade ledningen kommer att komma närmare den redan kända boplaten. Detta föranledde att det ändå var motiverat att ta upp några provgropar och titta igenom de markberedningsgropar som finns på några mindre backar och avsatser i närheten till ån. Valet av utredningsplatser för steg 2-utredningen gjordes utifrån sandbackarna och avsatserna samt att bedömningen gjordes att där det idag är sankmark har det inte funnits några bra förutsättningar för boplatser. Boplatser ligger vanligtvis på väl-dränerade, ofta sandiga- och flacka marker i anslutning till vatten eller där det tidigare funnits vatten. På Norsåns östra sida togs provgropar upp med spade och på västra sidan var det markberett så inga nya gropar behövdes tas upp. På båda platserna går det vägar i anslutning till de platser som ansågs lämpliga och på den östra sidan fanns det förutsättningar för att se skärven eller avslag i vägkanten.

Figur 6. Översikt över steg2- utredningen.

Resultatet av steg 2-utredning gav inga indikationer på att det funnits boplatser inom området.

Ytterligare utredningar

Ingen av de lämningar som hittades anses behöva ytterligare utredningar. Bedömningarna och avgränsningarna anses vara säkra och lämningarna är punktojekt vilket gör att det borde gå att anpassa placeringen av stolpar utefter lämningarna. Vilka fornlämningsområden som varje enskild fornlämning ska ha beslutas av Länsstyrelsen.

Inte heller området där steg 2-utredningen genomfördes anses vara av intresse för ytterligare utredningar.

Administrativa uppgifter

Trafikverkets diarienummer:	TRV 2019/39502
Jamtli's diarienummer:	85-2020-F5CC
Utredningstid (fält):	2020-06-08 – 2020-06-18 samt 2020-08-31
	Totalt 124 h
Förberedelser:	10 h
Rapportarbete:	25 h
Personal:	Anna Engman och Karl-Johan Olofsson
Undersökt yta/volym:	3,3 km ²
Läge:	Bygdeå, Degerfors och Sävar sn
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Dokumentationsmaterial:	Det digitala materialet består av shp-filer och digitala kartor som finns förvarade på Jamtli.
Berörda lämningar:	L2020:4616-4623 L2020:4586-4588 L2020:4583-4584 L2020:4573-4581
Lämningstyper:	Boplatsgrop, kolbotten, brott/täkt, röjningsröse, kemisk industri

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2020

ISSN 1654-2045

- 2020:1 Vattentornet vid Värnamo station – kulturhistorisk utredning
Björn Olofsson
- 2020:2 Arkeologisk undersökning av:
En kolbotten efter resmila (Älvros 749)
En järnframställningsplats (Älvros 750)
Tre fångstgropar (Älvros 755, Älvros 758 och Älvros 760)
Annabell Rahm
- 2020:3 Vid karolinergraven i Rista? Arkeologisk utredning
Kristina Jonsson
- 2020:4 Bostadshus i Lungre. In- och utvändiga åtgärder, 2019
Henrik Ylikoski
- 2020:5 Karlstad C och Vikenpassagen. Järnvägsanknutet kulturarv, 2019
Henrik Ylikoski
- 2020:6 Begravningsplatsen under bogårdsmuren. Analysrapport över arkeologisk undersökning i samband med restaurering av bogårdsmuren vid Frösö kyrka
Anna Engman
- 2020:7 Almdalens fångstgropar. Arkeologisk provtagning och datering av Laxsjö 125, Laxsjö 139 och Laxsjö 101:1 inom fjällägenheten Almdalen 1:1
Annabell Rahm
- 2020:8 Byggnadsminnet Campus A4, byggnad 9. Fasadrenovering, 2019
Sara Höglund
- 2020:9 Vindkraftspark Olofsberg. Kulturhistorisk landskapsanalys inför planerad vindkraftspark
Anna Engman
- 2020:10 Besiktning. Hallen 113, By/gårdstomt, Hallen 131, Hamnanläggning, Hallen 20:1, Fångstgrop och Oviken 115:1, Blästbrukslämning
Anna Engman
- 2020:11 Arkeologisk utredning på fastigheterna Brunflo Prästbord 1:12 och Brunflo Prästbord 1:13 2
Annabell Rahm
- 2020:12 Arkeologisk utredning i Hamre, Duved
Annabell Rahm
- 2020:13 Järnvägsbanken Stora helvetet – dokumentation i samband med rivning 2018–2019
Björn Olofsson
- 2020:14 Öxnereds stationsområde – kulturhistorisk utredning
Björn Olofsson
- 2020:15 Besiktning Ås 104:1, Fossil åker, och Ås 104:2, Fäbod
Annabell Rahm
- 2020:16 Fossil åkermark i Löfsåsen. Schaktningsövervakning i närheten av ett ödesböle
Kristina Jonsson

- 2020:17 En fäbodstuga från 1700-talet på Gammalbodarna. Kartering och arkeologisk förundersökning vid Granbotäkten
Kristina Jonsson
- 2020:18 Deponiplatser utefter väg E10. Arkeologisk utredning i samband med anläggandet av deponiplatser längst väg E 10 i Kalix och Överkalix kommuner
Anna Engman
- 2020:19 Matarledning mellan Norra stambanan och Robertsfors inför byggandet av Norrbotniabanan. Arkeologisk utredning steg 1 och 2
Anna Engman